

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

april 3 • 2021

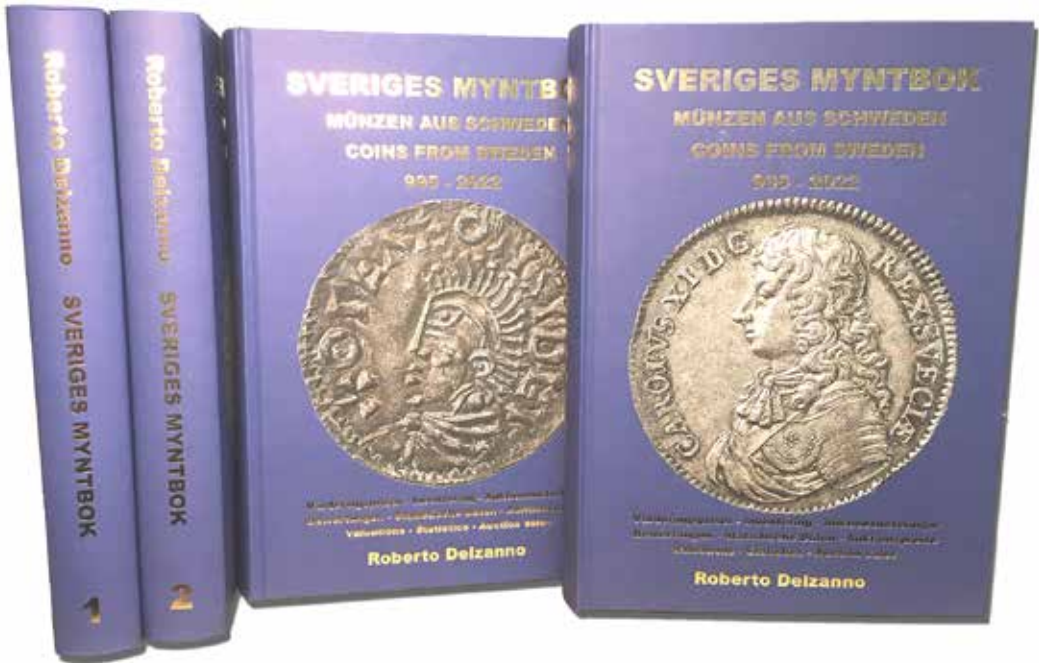

ETT MYNTHUS I FINSKA VIBORG PÅ 1620-TALET?
NATTVARDSPOLLETEN FRÅN GUSTAVI DOMKYRKA
KOPPARSLANTEN I BRODDETORP:
ETT VÄSTGÖSKT DJÄVULSKONTRAKT ÅR 1830?
SNF:S VERKSAMHETSBERÄTTELSE 2020

30 SEK

SVERIGES MYNTBOK

Nominerad till bästa myntbok i världen!

SVERIGES MYNTBOK 995-2022

Två delar, färg, A4, ca 1.400 sidor, trespråkig, med konkordans till tidigare standardreferensverk. Omfattande variantbeskrivning, mängder med fördjupningsartiklar. Innehåller samtliga rikssvenska silver- och kopparmynt från vikingatid fram till idag, Sveriges besittningar samt Hessen-Kassel under Fredrik I:s tid (1730-1751), dessutom ett stort urval kungliga såväl som personmedaljer.

Totalpris 795:- för båda volymerna + frakt. Beställ via min hemsida delzanno.se.

NOMINERAD TILL VÄRLDENS BÄSTA MYNTBOK

SVERIGES MYNTBOK är tillagd till IAPN:s sk "shortlist for bookprice", omröstning och prisutdelning sker vid kommande konferens.

KURSLITTERATUR VID UPPSALA UNIVERSITET

SVERIGES MYNTBOK är tillagd som kurslitteratur vid Uppsala Universitet på masterkursen "Coins, economy and propaganda".

Roberto Delzanno

Numismatiker - Författare - Förläggare - 0708-865008
roberto@delzanno.se - www.delzanno.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
info@numismatik.se
Måndagar kl. 10 - 12 och 13 - 16
Se www.numismatik.se
om ev. tillfälligt stängt kansli.

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 SEK / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt.
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
*Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning* samt
*Sven Svenssons stiftelse för
numismatik*.

Redaktionen ansvarar inte för ej
beställt material. Texter och bilder i
SNT lagras elektroniskt och publiceras
som pdf på föreningens hemsida.
Den som sänder manus till SNT
medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2020 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB
ISSN 0283-071X

VÅREN 2021

Föreningens aktiviteter

SNF ser fram emot ett fortsatt 2021 då förhoppningsvis alla planerade numismatiska aktiviteter kan genomföras. En komplikation finns dock för SNF, vars lokaler på Banérgatan i Stockholm renoveras under våren. Det innebär att lokalerna inte kan nyttjas för föreningskvällar under åtminstone det första kvartalet 2021. Även kansliet är stängt men kan som vanligt nås på: info@numismatik.se.

BÄSTA VÄNNEN

Hunden är populärare än någonsin i tider som dessa. Om ägande av hund fortfarande varit belagt med skatt hade nog hundskattmärken inte funnits utan urartat precis som de gamla fina aktiebrev. Endast ett digitalt bevis helt utan charm.

Hundavgift har vi haft i Sverige med kortare och längre avbrott från 1801 men upphörde 1996. Hundskattmärket fungerade som kvitto för inbetalningen och skulle fästas vid hundens halsband.

Här visas ett märke från 1862, det år då kommunal hundskatt infördes i Stockholm. Det är av mässing, ägs av KMK och fotats av Gabriel Hildebrand.

År 2013 utkom en liten skrift om 29 sidor, *Svenska hundskattmärken 1862-1995*, författad av Tomas Gustafsson. Han säljer dem nu för 100 SEK/st + porto.

Kontakta: tgustafs@live.se

MAJ

13 Föreningskväll - torsdag
Plats Numismatiska klubben i Uppsala - www.nku.nu -
Gränbyskolans matsal, Uppsala
18.30 Föredrag. Bernt Thelin: "Papperspolletter".

29-30 Svenska Numismatiska Föreningens Årsmöte 2021
- lördag och söndag
Plats Skara
Detaljerat program följer i majnumret.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlplan; buss 4, 44, 76.
Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16,
om tillfälligt stängt se hemsidan.
Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna.
Hemsida: www.numismatik.se.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

ANNONSPRISER

1/12 sida
47 × 50
mm
250 SEK

1/8 sida
72 × 50
mm
350 SEK

1/6 sida
47 × 105
mm
400 SEK

1/4 sida
72 × 105
mm
600 SEK

1/2 sida
151 × 105
mm
1 200 SEK

1/1 helsida
151 × 214 mm
2 000 SEK

mittuppslag
5 000 SEK

2:a & 3:e
omslagssidan
2 500 SEK

4:e omslagssidan
5 000 SEK

SNT behåller samma låga annonspriser även 2021

Annonsen på årsbasis får dessutom 20% rabatt – insänd pdf gäller

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se

Annonsen som inte är förenliga med SNF:s och AINP:s etik avböjs

INNEHÅLL SNT 3 • 2021 – april

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
Ett mynthus i finska Viborg på 1620-talet?	57–61
Nattvardspolletten från Gustavi Domkyrka	62–63
Kopparslanten i Broddetorp: Ett västgötskt djävulskontrakt år 1830?	64–65
SNF:s Verksamhetsberättelse och Årsredovisning för år 2020	68–71

FASTA RUBRIKER

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER – BOKTIPS – LÄSTIPS.	66–67
FRÅGA TILL LÄSEKRETSEN	67
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF.	73
PRESSKLIPP 1899.	73
PRESSGRANNAR.	73
AUKTIONER & MÄSSOR.	73
SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING.	74

OMSLAG

Florinen var ett italienskt guldmynt som utgavs 1252–1533. Den är uppkallad efter myntorten Florens (omskrift: FLORENTIA), vars emblem är liljan som ses i stiliserad form på myntets åtsida. På fransidan ses Johannes Döparen (omskrift: s IOANNES B). Diameter 20 mm, vikt 3,53 gram. Florinen var medeltidens första västeuropeiska guldmynt och fick snart efterföljare: dukat och i norra Europa gulden. I den allt livligare europeiska handeln under denna tid krävdes mynt av guld.

KUNGLIGA MYNTKABINETTETS SAMLING. FOTO: GABRIEL HILDEBRAND, KMK.

Ett mynthus i finska Viborg på 1620-talet?

Av Yrjö Hyötyniemi

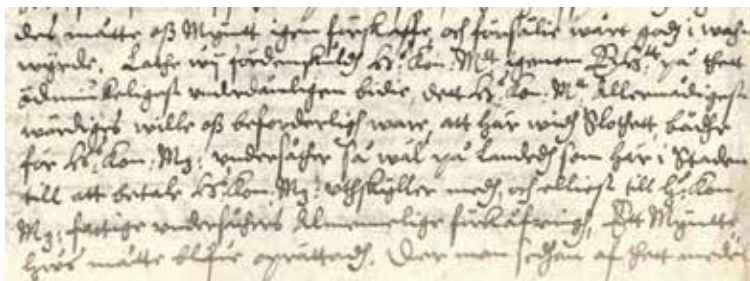
Finska Historiska Samfundet hade för hundra år sedan för vana att vid sina möten låta medlemmarna presentera sina arkivfynd och studier kring historien. Den 13 december 1895 berättade ”herr K. Melander” – Kurt Reinhold Melander (1858–1941), professor och senare även samfundets ordförande – att han hade hittat några urkunder som handlade om att stifta ett mynthus i Viborg i östra Finland.¹ Av en tillfällighet påträffade jag några omnämnanden om detta i Viborgs historieverk.²

Myntningen i Åbo har ofta framkallat tankar om en medeltida myntning även i Viborg. Särskilt har uppmärksamheten fäst vid en försäljning år 1415:³

”Item eth hwstrv Kirstin Benctzdotter breff at hon salde her Tord Bonde Rörixson en gard i Väkkasale j Viborgx sogn i Abo biscopsdöme ffor xl marc ok 4 Viborgx mynth, fira Rävvelske göre en öre. Datum Viborg dominica trinitatis anno etc. decimo v.”

Även om vid ungefär samma tid en viss Olof Myntare nämns i Viborg i flera urkunder (1411, 1415, 1435),⁴ var det tyvärr varken frågan om Viborgs mynt eller en myntmästare i Viborg.⁵

Tuukka Talvio och Monica Golabiewski Lannby har dock ansett det vara möjligt att det i Viborg redan under Magnus Eriksson på 1300-talet skulle ha präglats både brakteater med bokstaven W och tvåsidiga penningar med W mellan tre kronor. Dessa ytterst sällsynta mynt har hittats för en stor del i östra Finland.⁶

1. Utdrag ur borgmästarens, rådets och borgerskapets i Viborg brev till rikskanslern Axel Oxenstierna den 16 januari 1621.

Med säkerhet vet vi att ett mynthus i Viborg har planerats på 1520-talet. Viborgs och Nyslotts län i Finland belånades år 1525 till greve och riksråd Johan av Hoya, som var gift med Gustav I Vasas syster. År 1529 fick han även Kumogårds län och år 1530 startade han sina planer att påbörja myntning i Viborg. Han bad kungen om tillstånd att köpa upp silver från Sala gruva och anställde en myntmästare, Mattis Gerdes från Dorpat. Samtidigt växte dock en osämja med Gustav I Vasas och 1534 fick svågern fly till Tyskland och Viborg blev utan sitt mynthus.

Fallet med Johan av Hoya har varit känt sedan länge, men 1620-talets planer för ett mynthus har endast uppmärksammats av Tuukka Talvio.⁷

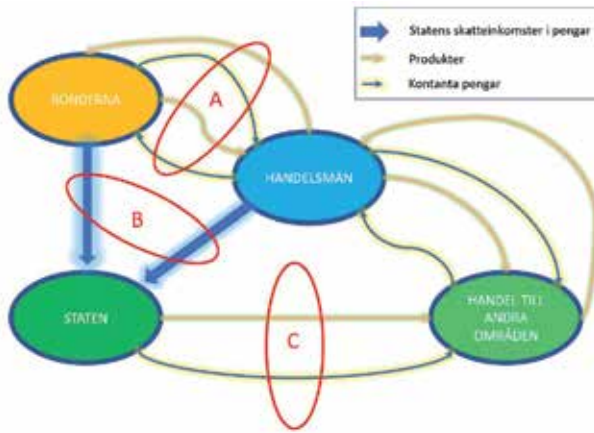
Bakgrunden till planerna var en förstärkning av Viborgs ställning efter freden i Stolbova mellan Sverige och Ryssland. Förmedlarna var England och Nederländerna, vars handel särskilt i Arkangel hotades av kriget. Sverige fick Kexholms län och Ingermanland, varefter hela Finska viken tillhörde riket. För Viborg öppnades

stora möjligheter såväl i handel som i administration. Själva fredsbestämmelserna förutsatte att Viborg skulle vara centrum för handeln med Ryssland. Stadens handel i öst blomstrade nog härefter⁸ och för inrikeshandeln var Viborg betydande ända upp till Uleåborg.⁹ För krigets – som nu var slut – skull hade kungens uppmärksamhet hittills riktats mot öst. Nu skulle dock läget ändras och förmågan att betala skatter i klingande mynt blev viktig.

Rikskanslern Axel Oxenstierna var intresserad av myntning och ansåg den vara av yttersta vikt för riket som han skrev lite senare:¹⁰

”Myntet uthij ett landh äär en aff de importanteste saker, som skadha och nytta medh sig föra - - Däruthij kommer pro tempore trenne ting i consideration: Myntteordningen i korn och skrott, samptt valvationen; sedhan hvarrest silffuer och guldh skall tages, att oppholle myntedt medh; och till det tridie Mynttemestaren.”

Med myntning kunde staten tjäna rejält med pengar.¹¹

2. Det av staten eftersträvade systemet av pengar och skatter:

Handeln mellan bönder och borgerskapet beroende på mynt (A) möjliggör en skattebetalning i pengar (B) med vilken staten kan förutom att underhålla styrelse och hov också skaffa arméns behov på avlägsna slagfält (C). En starkt förenklad bild.

”Nähr myntterlönnen och omkostnaden samptt Mynttemästarens skälige profijt, som alltid moste aff-drages, bliffuer affräknadt, så kan vedh pas och till nettare uthräkning chronan profitera på riksdalern 6 à 7 runstycken, som myntedt mindre ähr verdt - -.”

Myntningsprojektet i Viborg inleddes när borgmästaren, rådet och borgerskapet den 16 januari 1621 skickade ett brev till Oxenstierna.¹² Bild 1.

I sitt brev önskade de att handel och penningbruk skulle förbättras och naturligtvis klagade de på sin eländiga ställning. Särskilt bekymrade var de för att allmogen på landsbygden fick sina kontanter enbart från borgerskapet och när deras skattepengar sedan skickades över till andra orter förblev inga mynt kvar i trakten. Utan lokal myntning måste borgerskapet offra sig och skaffa mynt för handeln från annorstädes genom att sälja sina varor där för lågpris.

Som en lösning bad de att antalet lokala marknader skulle utökas samt föreslog att tullen i Viborg utarrangerades till en privat företagare för att mynten inte skulle lämna regionen. För att undvika problem och för att möjliggöra skattebetalning lämnade staden till kanslern sitt förslag att ett mynthus skulle inrättas i slottet i Viborg.¹³

”Till dett andra Tzoll och andra pålagor måtte wij medh rede Penningar affläggia och Hs. Kon. Maj: undersåther får i Slotz Lähnen bondnes deres uthlagor till att betale mothe och ingen annorstädhes skaffa sigh Penningar uthan hoos oss, huilke jämpst och snarast häda bortföres, Att wij sedhan på wår stor skadhe och afsacknads uthländes måtte oss Myntt igen förskaffe, och förfalir wårt godz i wahn wårde, Lathe wij fördenskuldh Hs. Kon: Mtt. igenom E.Htt på thett ödmiukeligaste underdäneligen beder dett Hs. Kon. Mtt: allernädigaste wårdiges wille oss beforderligh ware att här widh Slothett, bådhe för Hs. Kon: Mz: undersåther så wäl på lantedh som här i Staden till att betale Hs. Kon. Mz: uthskyller medh, och elliest till Hs. Kon Mz: fattige undersåthers Almennelige förkåfringh, Att Myntte hus måtte blifwa oprättadh. Der man sedhan af thett som hwar kan komma till wäga, måtte komma till Penningar.”

Borgerskapets problem var lokalt men viktigt också för kungen. Tidigare köpte handelsmän varor från utlandet, betalade tull och skatt för dem och sålde sedan varorna till bönderna. Dessa betalade till handelsmän med pengar eller varor men sålde sina egna produkter till dem igen, varför de i sin tur fick pengar från handels-

män. Sin skatt betalade de delvis i pengar, men för en stor del också med landbruksprodukter. Så långt borta som i Åbo fick generalguvernören som en del av årslön 1152 hönor och 3840 ägg. Så länge kriget pågick dog landsbygdens produkter till kronan ännu bättre i öst där kött eller smör kunde tas direkt till den stora krigshärens mat.

Gustav II Adolfs nya politik var dock krigspolitik och ekonomin var krigs ekonomi. Efter år 1617 förändrades penningssituationen i Viborgstrakten när kriget gick över havet till södra Baltikum. Mera kunde man ej transportera lätt förstörda livsmedel på långa avstånd. Som skatt behövdes kontanter med vilka livsmedel och soldaternas utrustning sedan köptes på krigsplatsen. De i Viborgs landsbygd inbetalade skattemedlen fördes till Åbo och andra centra för krigets behov och borgerskapets pengar blev ej kvar i lokal användning. Och om man ej fick nytt mynt i stället kunde bönderna nästa gång ej mera betala sina skatter i pengar. Därför var det viktigt också för kronan att säkerställa att pengar gick runt överallt. Bild 2.

Också på riksnivå var det brist på silvermynt. I freden i Knäred år 1613 hade Sverige som ersättning för återinlivande av det strategiskt viktiga Göteborg förbundit sig att till Danmark åren 1616–1619 betala en kvarts miljon riksdaler vart år, tillsammans en miljon riksdaler i silvermynt. Även om 4/5 av summan finansierades med att sälja utomlands en ofantligt stor mängd koppar, dessa Älvsborgs lösen tömde hela Sverige på allt silvermynt. Utländskt, till kronan oproduktivt silvermynt ville konungen ej ha att ersätta bristen utan tvärtom ville han förbjuda helt införseln av småmynt.¹⁴

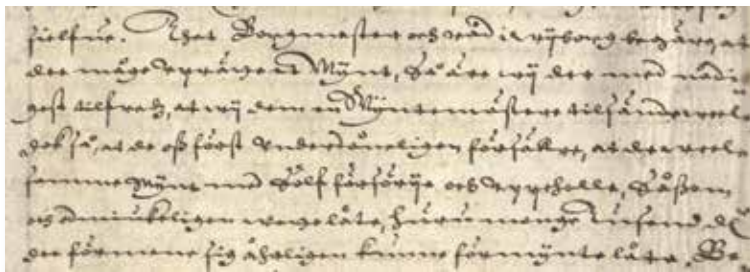
Således passade en silvermyntning i Viborg bra in i Gustav Adolfs planer. Redan efter drygt fem veckor efter borgerskapets ansökan den 24 februari 1621 sände han till Viborgs ståthållare Sven Eketrä (som ståthållare 1620–26) ett brev,¹⁵ bild 3, där han tog en mycket positiv ställning till borgerskapets förslag:

”Thet Borgmästare och råd i wijborg begäre, at dee måge uprätta et Mynt, så äre wij der med nådigest tilfredz, at wij dem en Myntemästare tilsände weela, dok så, at de oss först underdåneligen försäkra, at de weela samme Mynt med sölf försörjia och uppeholla, såssom och odmiukeligen wette låta, huru monga Tusend dlr dee förmene sig åhrligen kunna förmynta låta.”

För sin egen del lovade kungen sända en myntmästare till slottet i Viborg. Om tillvägagångssättet var samma som det var för några år senare i andra städer,¹⁶ skulle myntmästaren betala till kronan en överenskommen summa. Han själv skulle få intäkterna för myntningen och ansvara för verksamheten och dess kostnader. Till mynthus på andra sidan Östersjön levererade kronan silver från Sala gruva.¹⁷ Kanske räckte det även till Viborg men det var av stor hjälp om borgerskapet på det av kungen önskade sättet förband sig att leverera sitt eget silver till mynthuset. Även om för växlingen säkert togs en avgift var denna ingen dålig affär för borgerskapet. Tydligt var det mera förmånligt än att skaffa silvermynt från utlandet – som för övrigt var förbjudet – eller ens i hemlandet som till exempel från handelsmännen i Reval. Till kungen skulle borgerskapet bara ge besked för hur många tusen riksdaler det skulle förbinda sig att låta slå sitt silver.

Förutom i Viborg fick samma ekonomiska anledningar kungen att påbörja myntning – även om den var kortvarig – också i Kalmar 1623, Göteborg 1625, Norrköping 1625 och redan 1620 i Reval. Alla dessa förutom Reval avslutade myntning av små silvermynt helt år 1626 och Kalmar år 1627. Många av myntmästarna slog för att öka sina inkomster konsekvent men emot bestämmelserna mynt av för svagt silver och slutligen år 1632 deklarerades att silvermynt hade förlorat sin giltighet. Silvermyntning påbörjades igen först senare på 1630-talet.

Vi har ingen anledning anta att ett mynthus i Viborg inte kunde ha

3. Utdrag ur konungens brev till Viborgs ståthållare Sven Eketrä den 24 februari 1621.

grundats vid sidan av Stockholm och Reval redan före mynthusen i Kalmar, Göteborg och Norrköping. Efter att ha gått igenom den rätt omfattande riksregistraturen och dess ursprungliga innehållsförteckning från åren 1621–1627 har författaren ej kunnat hitta en enda urkund rörande ett eventuellt mynthus i Viborg. Men det går inte heller att hitta urkunder kring Norrköping eller Göteborg.¹⁸ Över Kalmar går de att upptäcka från åren 1623, 1624 och 1627, men detta förklaras av att myntmästaren Funcke upprepade gånger anklagades för bedrägeri.¹⁹ Själva registraturen är ej heller komplett och till exempel från årets 1627 registratur fattas i dess nuvarande omfång flera års första och sista dagar.

I sin ovan citerade anmälan hänvisar K. Melander till kungens brev till ståthållaren i Viborg den 4 april 1627, där på det i riksregistraturen vanliga sättet nämns bara rubriken: ”Till Henrik Olofsson och Henrik Jönsson om kopparmyntsvigtens förändring.”²⁰ Olofsson var ståthållare i Viborg åren 1626–1627 och Jönsson bistående ståthållare från år 1625. När registraturen i sin nuvarande form inte mera har kvar blad för månadens första dagar kan vi ej kontrollera uppgiften. Helt tydligt var det dock frågan om bara kopparmynt, som sedan 1624 hade fyllt hela landet.

Men Melander tänker att brevet skulle hänvisa till en myntning i Viborg. Ändå fick också ståthållaren i Skaraborg Axel Drake från kungen i mars 1627 ett likalydande brev om kopparmyntfotens förändring,²⁰ även om någon koppar- eller annan myntning skedde inte heller inom detta

ståthållardöme. Ett nytt bevis på en myntning i Viborg får vi alltså ej.

Melander gick också igenom mantalslängden för Viborgs stad för år 1626 för kvarntull och annat och där hittade han ingen myntmästare. Om han fanns så var han inte aktiv där mera 1626 eller kanske ej var bosatt i staden utan besökte orten bara vid behov. Även denna uppgift alltså varken upphäver eller bekräftar myntningen.

Det finns dock ett mycket intressant mynt som känns till i fem exemplar, ett av dem i Helsingfors i Antellska samlingen.²¹ De bevarade exemplaren har tillverkats med flera stampar och myntningen har då varit rätt långvarig.²² Bild 4 på nästa sida.

Det gäller ett silveröre från år 1623. På åtsidan ses en vase och initialerna GAR. Omskriften lyder: MONETA NOVA I OR / REGIS SVECIA 1623. På fransidan finns på strömmar ett folkungalejon runt vilket ses Sveriges tre kronor. Ett typiskt Stockholmsöre alltså men överst på fransidans omskrift ses myntmästaren Henrik Funckes tecken: ett hjärta på vilket är ett mynthusredskap, en glödhake. På alla kända, även med olika stampar slagna mynt är bilden densamma.²³

Det är alltså frågan om ett av myntmästaren Funcke år 1623 slaget ettöres silvermynt, som egentligen ej skulle existera.

Den tyskfödde Funcke hade först arbetat i mynthuset i Köpenhamn och därefter från år 1617 i Söderköping som myntmästare för hertig Johan. Efter hertigens död i mars 1618 nämns Funcke ingenstans tills han den 13 maj 1623 fick myntningsrättigheter i Kalmar.²⁴ Privilegiet tillät

dock honom att endast slå 2-öres silvermynt: ”myntta Allenast två öre Stycken - - men inga Rundstycker.”²⁵ Sådana slog han nog år 1623, noga med sitt eget tecken och med myntningsstaden tydligt angiven.

Men slog Funcke samma år i Kalmar även ettöres mynt, som uttryckligen hade förbjudits honom? Funcke var känd för att vara en egensinnig man som lika lite som hans kollegor ej ville undvika slå mynt av så dåligt silver att riksrådet slutligen den 1 februari 1632 proklamerade alla 1620-talets 1- och 2-öres silvermynt som värdelösa.²⁶

Det drojde säkert till hösten 1623 innan Funcke, efter att ha emottagit myntningsprivilegiet i maj, hann få mynthuset i Kalmar i gång. Kammarkollegiets medlemmar hann kanske inte ens få färdiga 2-öringen i sin hand när de redan på hösten emottog ett brev från Funcke. Denne klagade att det inte var lönande att slå bara 2-ören. Han krävde uttryckligen en rättighet att också ge ut 1-ören (runstycken).

I sitt svar den 26 januari 1624 krävde kammarkollegiet från Funcke ettusen riksdaler till för ett tillstånd för 1-ören. Men även under denna skärpta tvist anklagade kollegiet ej – och detta är viktigt – Funcke för att ha slagit 1-ören egenvilligt. Detta oaktat att kollegiet visste att Funcke nyligen hade slagit mynt utan att nämna mynthus. Nu krävde nämligen kollegiet myntmästaren att tydligt markera mynthuset på hans nya mynt: ”Och hvad I emellertid tillmynta, derpå skole I med en särdeles stämpel åtskilja edert ifrån det andra myntet - - såsom derhos i cirkeln staden Calmar inskrifva.”²⁷ Inte ens Funcke skulle knappast ha vågat slå en illegal mynttyp.

Enär myntmästarens tecken och mynthus på 2-öringarna i Kalmar år 1623 hade tydligt markerats, gällde kammarkollegiets ovan angivna klander inte dem. Det måste alltså ha funnits även ett annat nyss av Funcke slaget mynt där mynthuset ej hade angivits. Mycket nära är nu tanken att kollegiet menade vårt gätfulla 1-öre

4. Gustav II Adolf. 1 öre 1623. Antellska samlingen nr 568.

FOTO: FINSKA NATIONALMUSEET, JANI ORAVISJÄRVI.

som enligt sitt myntmästarmärke tydligt var slaget av Funcke.

Det verkar alltså som om Funcke 1623 slog ettören men ej i Kalmar. Men de var inte heller från Stockholm där helt andra myntmästare var anställda. Ända till år 1623 var Stockholm förutom Reval enda mynthuset för ettören. Revals mynt å sin sida var alltid försedda med stadens namn och deras utseende var tydligt igenkännligt. Göteborg och Norrköping åter påbörjade silvermyntningen först 1625.

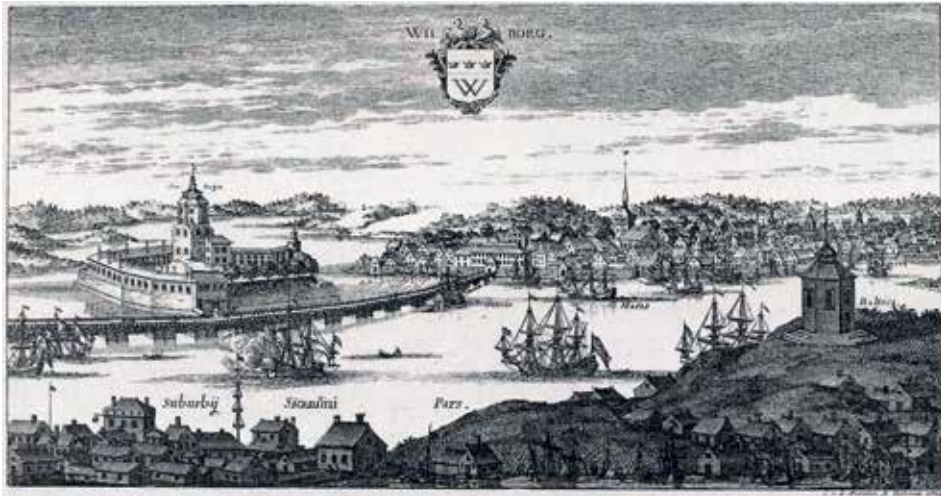
Om alltså vårt ettöre varken kan ha slagits i Stockholm eller i Kalmar, kunde det alltså vara från Viborg? Kungen hade väl 1621 kunnat sända Funcke som en ledig myntmästare dit för att sätta i gång ett nytt mynthus. Funcke hade ju erfarenhet av detta från Söderköping fyra år tidigare.

Således är ett mynthus i Viborg på 1620-talet mycket möjligt, men säkra uppgifter har vi inte. Vi måste dock minnas att mynt från samtida mynthus i Kalmar, Göteborg och Norrköping har i flesta fall bevarats mycket sparsamt, ofta bara i några exemplar. Om Viborgs mynt ej går att hitta eller deras antal är litet kan deras öde ha varit samma som de andras. De har tagits till utlandet eller smälts ner eller försvunnit på annat sätt.

I varje fall är ett mynthus i Viborg på 1620-talet – även realiserat – ett inspirerande tillägg till Finlands och Sveriges mynthistoria.

Noter

- ¹ Finska Historiska Samfundets protokoll 13. december 1895 – 9. november 1897. *Historiallinen Arkisto XV*. Helsingfors 1897:3–5.
- ² Ruuth, J. W. 1904: *Wiipurin kaupungin historia* (Staden Viborgs historia), Viborg 1904:367. J. W. Ruuth och Aimo Halila: *Viipurin kaupungin historia* (Staden Viborgs historia) II. 1617–1710. *Torkkelin säätiö* 1974:182–183.
- ³ *Diplomatarium Fennicum* (DF) (<http://df.narc.fi/>) 1450.
- ⁴ DF 1451, 1355, 2164.
- ⁵ Talvio, Tuukka: Olof Myntare och frågan om myntningen i Viborg under medeltiden, *Myntstudier* 2008/1, 8–9. Hyötyniemi, Yrjö: Myntprägling i Viborg? *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1993, 138–141.
- ⁶ Talvio 2008, 9–10.
- ⁷ Talvio 2008, 9.
- ⁸ Ruuth-Halila 1974:150–151.
- ⁹ Ruuth-Halila 1974:154–155.
- ¹⁰ Axel Oxenstiernas memorial 8.10.1633. Rikskanslaren Axel Oxenstiernas skrifter och brefvexling (AOSB) I:1. Stockholm 1888, s. 487.
- ¹¹ AOSB I:1, s. 487–488.
- ¹² Riksarkivet (Sverige) (RA), Oxenstiernska samlingen, Brev från städer i Norrland och Finland, volym E786.
- ¹³ På samma sätt bad Sala om myntningsrätt 1627 även om myntningen började först 1633. Stiernstedt, August Wilhelm: Om Myntorter, Myntmästare och Myntordningar i det nuvarande Sverige I. *Numismatiska Meddelanden I*. Stockholm 1874, 63.
- ¹⁴ Titularregister till riksregistraturet, SE/RA/1112.2/3 (1611-1632). Patenter eller Mandater, år 1621, blad 93. ”Mandat på främmande Smått Myntz förbud.” https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0039194_00101#?c=&m=&s=&cv=100&xywh=1449%2C16%2C4386%2C1863.
- ¹⁵ RA, Kammarkollegiet Kansliets arkiv, Skrivelser till orterna, Registratur, volym BIIa:1:10.
- ¹⁶ Kungligt brev om den nya myntmästaren i Kalmar i maj 1623 till riksrådet Johan Skytte som svarade för ekonomiska ärenden: ”Hindrik Funck W: Wismarr att anretta ett myntt wedh Callmar hwarföre han oss Åhrligen

5. Viborg ur *Suecia antiqua et hodierna* av Erik Dahlberg. Gravör: Johannes van den Aveelen (1655–1727).

FOTO: WIKIMEDIA.ORG/WIKIPEDIA.

2000 dills gifwa skall.” Riksregistratur 1623, blad 209. Och en fullmakt på nytt med samma innehåll i februari 1627. Riksregistratur 1627, blad 52. https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0038652_00053#c=&m=&s=&cv=52&xywh=480%2C518%2C3007%2C1397.

¹⁷ Kungens brev till Stockholms myntskrivare Daniel Hansson 10.5.1623 ”att han låther myntta dett Silfrett som ifrån Berget kommedt åhr.” Riksregistratur 1623, blad 150. https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0038639_00157#c=&m=&s=&cv=156&xywh=201%2C391%2C3624%2C1539. Som ett bevis på kungens aktivitet kring myntningen vid denna tid se också på samma sida brevet till Sacharias Simonsson. Om silvrets bruk i Sala se också brevet till arrendatorn 12.5.1623. Riksregistratur 1623, blad 152v. https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0038639_00159#c=&m=&s=&cv=158&xywh=741%2C425%2C3624%2C1539.

¹⁸ T.ex. Göteborgs dokument 30.6.1623 skulle vara på riksregistraturens blad 240–241, men där kan det inte hittas. Inte heller stadens – naturligtvis i och för sig kända – privilegier med myntningsrätt 4.6.1621 på blad 255v–257. Eller myntningsrätten 17.1.1625 på blad 20v–28v. Eller Norrköpings rättigheter 24.11.1625 på blad 683v–684. I och för sig var Norrköpings rättigheter likadana som Göteborgs. Stiernstedt 1874, 62.

¹⁹ Till viktiga städer givna myntningsrättigheter finns nog, som Rigas guld- och silvermyntningsrättigheter år 1621, riksregistraturens 1621 blad 22v, Elbing 1627, blad 23 och Preussen 1630, blad 10v.

²⁰ Riksregistratur 1627, blad 95. Ett likadant brev skickades till flera städer med rubrik ”Om kopparmyntz rabbaterande”. Titularregister till riksregistraturet, Missiver år 1627, blad 118.

²¹ Se t.ex. Tudeer, L. O.: Förteckning öfver Antellska Myntsamlingens i Helsingfors Svenska Mynt III. Helsingfors 1936. Nr 568, 83 fotnot 1.

²² Hemmingsson, Bengt: Olaglig myntprägling på 1620-talet. *Svensk Numismatisk Tidskrift* 4 1994, 97–99.

²³ Hemmingsson 1994, s. 98–99.

²⁴ Fullmakt till Funcke för myntning. Se Riksregistratur 1623, blad 211v och 212. Kungligt brev om den nya myntmästaren i Kalmar i maj 1623 till riksrådet Johan Skytte som svarade för ekonomiska ärenden: ”Hindrik Funck W: Wismarr att anretta ett myntt wedh Callmar hwarföre han oss Åhrligen 2000 dills gifwa skall Och der myntta Allenast twå öre Stycken efter dett korn och Skråå - - men inga Rundstycker. Hwarföre är wår nådige befåling, att i låta honom Afleggia sin Eedh och sedan Wpsökia af dhe förre Mynt ordningarna, och honom denne tillstella, att han med första samma Myntt i wärket ställa må.” Riksregistratur 1623, blad 208v.

https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0038639_00215#c=&m=&s=&cv=214&xywh=527%2C585%2C2995%2C1272. Kunde kanske brevet slut ”dhe förre Mynt ordningarna” tolkas hänvisa till hans tidigare arbete i ett annat mynthus? Och kunde detta mynthus vara Viborg, ej Söderköping?

²⁵ Riksregistratur 1623, blad 208v. https://sok.riksarkivet.se/bildvisning/A0038639_00215#c=&m=&s=&cv=214&xywh=527%2C585%2C2995%2C1272.

²⁶ Senare i sitt memorial 8.10.1633 skylldde Oxenstierna myntmästare och krävde att de som falskmyntare skulle tas inför rätta och straffas ”uthan nåder till lijffuedt sosom falsarii monetæ”. Städerna för sin sida skulle enligt kanslern förlora sina myntningsrättigheter. AOSB I:1, 487. Hemmingsson 1994, 100.

²⁷ Kammarkollegiets registratur 26.1.1624. Stiernstedt 1874, 41–42. Renskrivningen Stiernstedts.

Nattvardspolletten från Gustavi Domkyrka

Av Bo Gustavsson & Anders Jarlert

Bruket av nattvardspolletter anses ha sitt ursprung i den presbyterianska kyrkan i Skottland och spreds sedan till andra kyrkor där och till andra länder som Irland och England. Polletterna lämnades som bevis på att man hade tillräckliga kunskaper om tron för att kunna undfå sakramentet. Den som hade visat det fick vid förhöret en pollett som lämnades vid nattvardsgången.

Om bruket förekommit i Sverige är förhållandevis lite känt. Börje Rådström återger 2012 ett protokoll som första gången uppmärksammats av kyrkohistorikern Herman Lundström, signerat Simon Skragge, från en sockenstämma i Filipstad 1663, där man beslöt att dela ut en pollett i bly till årets konfirmander:

*”Påböds at wid alla kyrkiör skulle hwar husfader eller moder med sin ungdom och tienstfolk framkomma rotetahls till cathechismi förhör och examen hwar söndag, doch synnerlig i fastan. Och ehn blypenning gifwes medh påstämpel SIGNO CALICIS et CRUCIS them til witne, som af ungdomen kunne swara til sin christendomb och som nu woro admittrade första gången til s. s. cænam”.*ⁱ

Man får uppfattningen att detta var en slags jetong till minne av nattvardsgången. Polletten diskuteras av Rådström, som också påpekar att någon pollett med denna utformning hittills inte påträffats. Rådström återger också i bild den pollett/medalj som har sitt ursprung i Gustavi Domkyrka i Göteborg.

Nattvardspollett av tenn från Gustavii domkyrka, 1717. Diameter 29 mm.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Ena sidan: Omskrift JSAAC LJCHTOUJUS. En nattvardskalk.

Andra sidan: Inskrift GUSTAWY | DOMKYRC | KJA | 1717.

29 mm, tenn och mässing.

Texterna är något svårtydda och flera förslag förekommer. Polletten är förhållandevis sällsynt och den i mässing en raritet. Mynthandlaren Selling i Göteborg saluförde den senare för 40 riksdaler riksmünt år 1870. Som jämförelse kan nämnas att man kunde få en Gustav Vasa-daler vid samma tid för 10 riksdaler riksmünt.ⁱⁱ

Genom årens lopp har detta föremål tolkats på olika sätt: Daniel Georg Nescher som noggrant förtecknade sin samling, antagligen cirka 1810, tar upp den under rubriken medaljer.ⁱⁱⁱ Fredrik Silfverstolpe, som 1825 gjorde en komplettering till Carl Reinhold Berchs klassiska verk om svenska mynt och skådepenningar, ansåg att det torde ha varit någon

slags pollett.^{iv} Bror Edvard Hyckert antog 1905 att det varit någon slags pollett.^v Hilding Pleijel menade 1941 att det var en minnespenning eller en pollett.^{vi} Anders Jarlert diskuterade 2010 och var tveksam till Pleijels tes om att den skulle ha reformert ursprung.^{vii} Bo Gustavsson får väl sägas passa i frågan i *Göteborgspolletter* 2018.^{viii}

Under alla omständigheter är föremålet intressant eftersom det är den äldsta göteborgspolletten och den enda påträffade nattvardspolletten i nuvarande Sverige om det är en pollett och den första svenska medaljen med svensk text om det är en medalj.^{ix}

Det hör till ovanligheten att polletter har årtalsangivelser. Däremot förekommer detta ofta på nattvardspolletter från Europa från slutet av 1600-talet och en bit in på 1800-talet. Ibland anses årtalet syfta på det år då församlingen grundades och inte på utgivningsåret.

Det som talar för att det är en nattvardspollett är att den bildmässigt (nattvardskalk, namnet på kyrkan och namnet på pastorn) påminner om de polletter som förekommer i Europa. Polletten är däremot ingen direkt efterapning av någon känd pollett från något annat land.^x Den enkla utformningen talar mot att det skulle vara en personmedalj över Lithovius. Nescher som aldrig drog sig för att lägga personliga värderingar på kvaliteten på medaljer konstaterade: *"at namnet är orätt stafwat, lærer härröra af den dålige tillwårkarens förseelse"*. Vem som tillverkat den är inte känt.

Frågan om föremålets användning har sannolikt kommit närmare en lösning genom att Jarlert 2018 konstaterade att det i städer som Göteborg vid tiden förekom ett system med *dukpenningar* eller *skriftepenningar* innebärande att den som fick godkänt i nattvardsförhöret skulle för att få gå till nattvarden erlägga en avgift som täckte kostnaden för vin och oblat.^{xi} Av rent praktiska skäl var det lämpligt att erlägga avgiften vid förhöret och inte vid själva nattvardsgången. Hur skulle de se ut om nattvardsgästerna vid själva akten skulle betala avgiften och inte hade jämna pengar? Naturligtvis skulle det i högsta grad verka störande.

Troligen fann man det praktiskt att som bevis på att förhöret godkänts och att avgiften erlagts dela ut en pollett som sedan mera diskret och behändigt kunde avlämnas vid nattvardsgången.

År 1717 då polletten präglades rådde dessutom en hel del förbistring när det gäller gångbart mynt. Karl XII:s nödmynt Kronan, Publica Fide och kanske även Wett och Wapen kan ha varit i cirkulation. Visserligen skulle ett nödmynt dras in, bli ogiltigt och ersättas av ett nytt då det kom ut, men så lär knappast ha skett. Parallellt med dessa mynt cirkulerade även mynt i valören daler silvermynt. Man kan lätt föreställa sig att det kunde ha lett till osäkerhet både om myntens giltighet och vilket värde de representerade. För att inte tala om problemet

som uppkom såvida nattvardsgästen ville betala med något plåtmynt eller någon transportsedel!

Ett vanligt användningsområde för polletter är just att lösa problemet med att många betalningar behöver göras på kort tid, exempelvis då man går av färjan eller ska anträda dansen på dansbanan. Dessutom kan innehavet av polletten tjäna syftet att vara ett bevis på att man är berättigad att njuta en förmån, som exempelvis att få ta vatten i brunnen vid Stockholms slott eller få ut rätt lön vid Pripps bryggerier.^{xii} Vid nattvardsgången tjänade polletten båda dessa syften.

Isaac Gutmundi Lithovius (1677–1730) föddes i Eskilstuna och prästvigdes 1705. Han blev hovpredikant 1708 och tillträdde som domprost i Göteborg 1711. Han *"var känd för lyckliga prediko-gåfwor"*.^{xiii} Det finns ett par tryckta predikningar av Lithovius som präglas av en kärv bottenförkunnelse.^{xiv} Lithovius höll enligt egen utsago nattvardsförhör varje tisdag och fredag. Det framgår inte om några polletter delades ut eller såldes i det sammanhanget.

Sammanfattningsvis är det sannolikt att det finns åtminstone två exempel på nattvardspolletter i Sverige, den från Filipstad som var en minnespenning som delades ut till dem som första gången gick till nattvarden och den från Göteborg som tjänade som bevis på kunskaper och betalning av skriftepenningen vid nattvarden.

Noter

ⁱ Rådström, Börje, "Nattvardspolletter i stormaktstidens kyrka" ur SNT 2012:3.

ⁱⁱ *Förteckning öfver Mynt och Medaljer m.m. till salu hos H. Selling i Göteborg*, Göteborg 1870.

ⁱⁱⁱ Nescher, Daniel Georg, *Beskrifning öfver Enskilde swenske personer, samt flere till Swerige hörande Utlänningars skåde-penningar och uti Metaller gutne portraiter*, handskrift med beteckningen D 201 och D 201:2 i Kungliga Biblioteket i Stockholm.

^{iv} Silberstolpe, Fredrik, *Tillägg till Framl. Cancellie-Rådet och Ridd. Af K. N. O. C. R. Berchs Beskrifning öfver Svenska*

Mynt och Kongl. Skådepenningar, Stockholm 1825, s. 795.

^v Hyckert, Bror Edvard, "Minnespenningar öfver enskilda svenska män och kvinnor", första delen, *Numismatiska Meddelanden XVII*, Stockholm 1905.

^{vi} Pleijel, Hilding, "Nattvardspolletter i stormaktstidens kyrka" ur RIG 1941.

^{vii} Jarlert, Anders, *Göteborgs stads herdaminne 1620–1999*, del I, Göteborg 2010, s. 29.

^{viii} Gustavsson, Bo, *Göteborgspolletter*, Göteborg 2018, s. 361f.

^{ix} I Sandholm, Åke, "En nattvardspollett från 1600-talet" ur *Myntkontakt* 1980:2, s. 40–41, nämns en nattvardspollett upphittad i Åbo i början av 1930-talet och i Ehrnsten, Frida, *Mynten under golvet – en numismatisk-arkeologisk studie om kyrkfynd i Finland*, Helsingfors 2012, s. 70–71, beskrivs sju förmodade nattvardspolletter upphittade vid utgrävningar i Borgå domkyrka 1956.

^x Burzinski, Lester M., *Communion Tokens of the World*, u. o. 1999. Referensverket tar upp över 7700 nattvardspolletter, dock inte den från Gustavi Domkyrka.

^{xi} Jarlert, Anders, "Vad trodde man på?" ur *Göteborg de första åren*, Göteborg 2018, s. 51.

^{xii} Se Gustavsson, Bo, *Göteborgspolletter*, s. 11, 63 och Golabiewski Lannby, Monica & Wiséhn, Ian, *Stockholmspolletter*, Stockholm 2010, s. 328.

^{xiii} Bexell, S. P. & Bexell, J. G., *Göteborgs Stifts historia och herdaminne*, första delen, Göteborg 1825.

^{xiv} Lithovius, Isaac Gutmundi, *Kongl. mayts wår allernädigste konung konung Friedrichs förordnade texter, på fierde bönedagen den 10 augusti 1722*, Göteborg 1722; Jarlert, Anders, *Göteborgs stifts herdaminne 1620–1999*, del I, Göteborg 2010, s. 27.

Kopparslanten i Broddetorp: Ett västgötskt djävulskontrakt år 1830?

Av Anton Larsson

Följande notis publicerades i Svenska Dagbladet måndagen den 17 oktober 1887. Bild 1.

*Vidskepelse. Till Svenska Dagbladet skrifves: Under reparation af låset å södra dörren till Broddetorps kyrka i Skaraborgs län påträffades för en tid sedan, instucken i nyckelhålet, en gammal kopparslant, omvirad med ett fullskrifvet papper. Detta var dock så förmulnat att man ej kunde urskilja innehållet, mer än årtalet 1830. Antagligen ett gammalt hyreskontrakt med »den lede».*¹

Samma notis återpublicerades i rask följd runt om i landet, från Östersund i norr till Malmö i söder. Tisdagen den 18 oktober trycktes den i *Upsala* (under rubriken "Gammalt kontrakt")² och *Eskilstuna Tidning*,³ onsdagen den 19 oktober i *Falköpings Tidning*⁴ och *Jämtlandsposten*,⁵ fredagen den 21 oktober i *Enköpings-Posten*,⁶ lördagen den 22 oktober i *Malmö Allehanda* (under rubriken "Skara")⁷ och *Sköfde Tidning*,⁸ och torsdagen den 27 oktober i *Borås Tidning*.⁹ Hastigheten med vilka nyheter kunde röra sig under sent 1800-tal, en epok med både järnväg, telegraf och telefon, är tydlig.

Det kan vid första anblick verka underligt att Svenska Dagbladet var först med att rapportera om fyndet och inte någon lokaltidning, men det verkar som att Svenska Dagbladet hade en regelbunden korrespondent i Broddetorp. "Från Broddetorp i Skaraborgs län skrifves till Svenska Dagbladet" även en annan artikel, den gången om väderförhållandena och jordbruket i socknen, lite längre upp i samma nummer som den ursprungliga texten om vidskepelse.¹⁰

Vidskepelse. Till Svenska Dagbladet skrifves: Under reparation af låset å södra dörren till Broddetorps kyrka i Skaraborgs län påträffades för en tid sedan, instucken i nyckelhålet, en gammal kopparslant, omvirad med ett fullskrifvet papper. Detta var dock så förmulnat att man ej kunde urskilja innehållet, mer än årtalet 1830. Antagligen ett gammalt hyreskontrakt med »den lede».

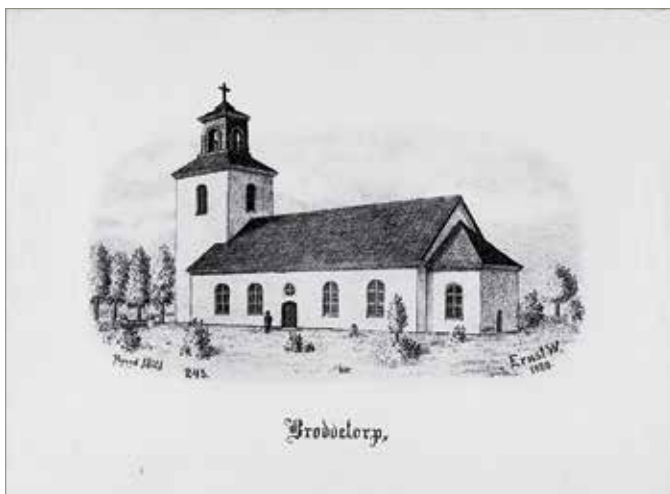
1. Tidningsnotisen i Svenska Dagbladet den 17 oktober 1887.

Även i många andra nummer förekommer lokalnyheter från en anonym meddelare i Broddetorp. Den västgötska socknen låg i Gudhems härad och Skaraborgs län, i dag Falköpings kommun och Västra Götalands län, och dess betydelse hade ökat under det föregående årtiondet efter att Lidköping–Skara–Stenstorps Järnväg öppnades år 1874 med en station i orten.¹¹

På bild 2 ses Broddetorps kyrka, avritad endast tre år efter att det märkliga fyndet gjordes. Om dateringen

till år 1830 stämmer deponerades myntet när kyrkan var i princip nybyggd. Broddetorps gamla kyrka revs tillsammans med Hornborga, Sätuna och Bolums kyrkor och en gemensam kyrka för dessa fyra socknar uppfördes i Broddetorp åren 1821–1822.¹² Den är byggd i sandsten med skiffertak och är mest känd för en inventarie från den äldre kyrkan, nämligen "Broddetorpsantemensalet". Denna är tillverkad i ek med förgyllda kopparplåtar på 1100-talet och finns i dag på Historiska museet i Stockholm.¹³

Broddetorps socken hade enligt Tabellverkets handlingar år 1830 en befolkning på 370 personer. Tillsammans med de tre övriga socknar vilka gemensamt använde sockenkyrkan blev den sammanlagda befolkningen 1 401 personer.¹⁴ Det går inte att säga vem av alla dessa människor som gömde myntet omkring år 1830. Inte

2. Broddetorps kyrka sedd från sydöst.

Tryck efter teckning av Ernst Wennerblad år 1880.

FOTO: [HTTP://KMB.RAA.SE/COCOON/BILD/RAA-IMAGE/16000200159311/NORMAL/1.JPG](http://KMB.RAA.SE/COCOON/BILD/RAA-IMAGE/16000200159311/NORMAL/1.JPG).

heller att det definitivt rörde sig om ett "hyreskontrakt med den lede", men det är inte helt otroligt.

I svensk folkstro finns en lång tradition av djävulskontrakt. Ett känt exempel är uppsalastudenten Daniel Salthenius (1701–1750), som den 30 januari 1718 ingick ett avtal med Satan själv. Kontraktet, som finns bevarat i Uppsala universitetsbiblioteks handskriftsavdelning (Bild 3), lyder:

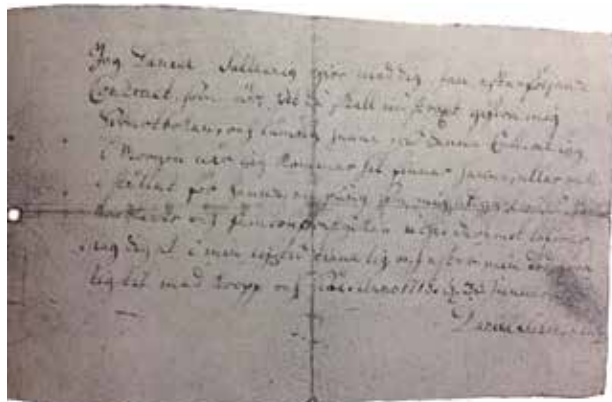
*"Jag Daniel Salthenius gör med dig fan efterföljande Contract, som är At Du skall nu strax gifwa mig Svartboken, och lämna henne wid denna Eeck, at iag i Morgon när iag kommer hit, finner henne, eller och i stället för henne, en pung som mig aldrig trytes Rxdr Caroliner och femtonöresstycken uthi. Deremot lofwar jag dig att i min lifztid tiena dig och efter min död höra dig til med kropp och själ. Anno 1718 d. 30 Januarij."*¹⁵

Salthenius ställdes inför rätta och fick dödsstraff men som upphävdes och ersattes med en kort tid på vatten och bröd.¹⁶ Han är långt ifrån den ende som förskrivit sig till Djävulen, och fyndet i Broddetorp var inte det sista. Exempelvis hittades 1899 vid restaureringen av Piteå stads kyrka ett kontrakt gömt under altaret. Skribenten avsåg sig den eviga saligheten i utbyte mot penningar.¹⁷

Avtalen gällde inte alltid pengar. Enligt folklivsforskaren Linnar Linnarsson kunde västgötska jägare som önskade jaktlycka förskriva sig till Hin Håle genom att stoppa in ett kontrakt i till exempel en kyrkas vägg-, dörr- eller golvspringor, nyckelhål eller trappstenar.¹⁸

Inom ramarna för denna begränsade studie har inga andra exempel på myntoffer i samband med djävulskontrakt hittats, men säkerligen finns det flera andra fall av denna sed runt om i landet.

Oavsett om "kopparslanten och hyreskontraktet" från 1830 i Broddetorps kyrka verkligen utgjorde en gåva till Satan eller inte är det tydligt att mynt är relativt vanligt förekommande i sentida svensk folkstro, något som kan vara ett givande spår för vidare numismatisk forskning. Se

3. Daniel Salthenius djävulskontrakt 1718.

FOTO: [HTTPS://COMMONS.WIKIMEDIA.ORG/WIKI/FILE:DANIEL_SALTHENIUS.JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Daniel_Salthenius.JPG).

till exempel Joakim Goldhahns artikel "Älvornas arkeologi" i tidskriften *Fornvännen* år 2018 för en sådan studie.¹⁹

Noter

- ¹ Anonym (1887b), s. 2.
- ² Anonym (1887c), s. 3.
- ³ Anonym (1887d), s. 3.
- ⁴ Anonym (1887e), s. 2.
- ⁵ Anonym (1887f), s. 3.
- ⁶ Anonym (1887g), s. 3.
- ⁷ Anonym (1887h), s. 4.
- ⁸ Anonym (1887i), s. 2.
- ⁹ Anonym (1887j), s. 2.
- ¹⁰ Anonym (1887a), s. 2.
- ¹¹ Johansson (1971), s. 304.
- ¹² Anonym (1859), s. 833.
- ¹³ Montelius (1912), s. 17.
- ¹⁴ Tabellverket (1830).
- ¹⁵ Backman (2018).
- ¹⁶ Lewenhaupt (1893).
- ¹⁷ Elmén Berg (2006), s. 52.
- ¹⁸ Linnarsson (1950), s. 128–129.
- ¹⁹ Goldhahn (2018).

Källor

- Anonym (1859). "Broddetorp". *Historiskt-geografiskt och statistiskt lexikon öfver Sverige*. Första Bandet. Stockholm: Joh. Beckman.
- Anonym (1887a). "Från Broddetorp ...". *Svenska Dagbladet* 1887-10-17 (nr 240), s. 2.
- Anonym (1887b). "Vidskepelse". *Svenska Dagbladet* 1887-10-17 (nr 240), s. 2.
- Anonym (1887c). "Gammalt kontrakt". *Uppsala* 1887-10-18 (nr 122), s. 3.
- Anonym (1887d). "Vidskepelse". *Eskilstuna Tidning* 1887-10-18 (nr 83), s. 3.
- Anonym (1887e). "Vidskepelse". *Falköpings Tidning* 1887-10-19 (nr 84), s. 2.

Anonym (1887f). "Vidskepelse". *Jämtlandsposten* 1887-10-19 (nr 121), s. 3.

Anonym (1887g). "Gammalt kontrakt". *Enköpings-Posten* 1887-10-21 (nr 82), s. 3.

Anonym (1887h). "Skara". *Malmö Allehanda* 1887-10-22 (nr 84), s. 4.

Anonym (1887i). "Vidskepelse". *Sköfde Tidning* 1887-10-22 (nr 7), s. 2.

Anonym (1887j). "Vidskepelse". *Borås Tidning* 1887-10-27 (nr 125), s. 2.

Backman, H. (2018). "Avtal med djävulen". Uppsala universitetsbibliotek. Hämtad från <https://400-blogg.uu.se/2018/12/27/avtal/> 2020-11-16.

Elmén Berg, A. (2006). "Djävulskontraktet". I: E. Silven & A. Björklund (red.), *Svåra saker: Ting och berättelser som upprör och berör*, s. 52. Stockholm: Nordiska museets förlag.

Goldhahn, J. (2018). "Älvornas arkeologi". *Fornvännen* 113, s. 210–232.

Johansson, H. (1971). *Boken om Gudhem: Bygden mellan bergen invid Hornborgasjön*. Gudhem: Gudhems kommunalfullmäktige.

Lewenhaupt, E. (1893). *Studenten som försvar sig till djävulen: en kulturbild från början af förra seklet*. Uppsala.

Linnarsson, L. (1950). *Bygd, by och gård: gammal bygd och folkkultur i Gäsene, Laske och Skånings härad*. Del 2. Uppsala: Lundequistska bokhandeln.

Montelius, O. (1912). *Mästerstycken i Statens historiska museum*. Andra häftet. Stockholm: Cederquists.

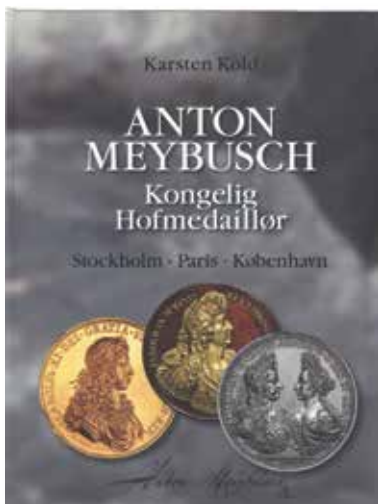
Tabellverket (1830). "Formulär för Folkmängdens antecknande på Landsbygden. År 1830. Folkmängd uti Broddetorp församling i Vinköls Prosteri Skara Stift och Skaraborgs Län". Tillgänglig via Umeå universitet. Hämtad ifrån rystad.ddb.umu.se:8080/Tabellverket/Tabverk 2020-11-16.

Karsten Kold: Anton Meybusch. Kongelig Hofmedaillør Stockholm – Paris – København. Dansk Numismatisk Forening 2020. 318 s., rikt illustrerad. ISBN 978-87-88385-06-9. Pris 375 DKK + porto; medlemmar i föreningar anslutna till Nordisk Numismatisk Union 300 DKK + porto. Beställs: litteratur@numismatik.dk.

UNDER DE SENASTE decennierna har några värdefulla monografier utkommit över utländska medaljkonstnärer som varit verksamma i svensk tjänst eller utfört medaljer för svensk räkning. Således har vi nu förnämliga levnadsbeskrivningar och kataloger över verk av Johann Carl Hedlinger (av Peter Felder, 1979), Raimund Faltz (av Wolfgang Steguwit, 2004) och Sebastian Dadler (av Hermann Maué, 2008).

Ett betydande tillskott har nu gjorts av Karsten Kold, som skrivit en monografi över den skicklige mynt- och medaljgravören Anton Meybusch (cirka 1645–1702) och hans verk, vars uppdragsgivare fanns i Sverige, Tyskland, Frankrike och Danmark. Meybusch föddes sannolikt i Essen i Tyskland men var verksam som gesäll hos guldsmeden Valentin (eller Jean) Toutin i Stockholm under 1660-talet. Fransmannen Toutin var hugenott och kom till Stockholm 1660; möjligen följde Meybusch med då.

År 1669 anställdes Meybusch på prov vid Kungl. Myntet, vilket blev början till en lång karriär som mynt- och medaljgravör. Sina första medaljer utförde han för änkedrottning Hedvig Eleonoras räkning vid samma tid; introduktionen kan Meybusch ha fått av sin tidigare arbetsgivare Toutin, som utförde arbeten åt henne. Rikets Ständers Bank (Riksbanken), som övertagit myntverket tyckte dock att lönekostnaden var för hög och anställde i stället Hindrich Zedritz som gravör, varpå Meybusch begav sig utomlands – oklart vart, Kold föreslår England – för att vidareutbilda sig.

I slutet av 1672 var Meybusch tillbaka i Stockholm, då han dels graveerade en medalj (med två olika fransidor) till Karl XI:s tillträde till regeringen, dels stamparna till en 8-mark som slogs till minne av samma händelse. Året därpå försökte Meybusch få tillstånd att prägla medaljer i sitt eget hus i hörnan av Västerlånggatan och Mynttorget i Stockholm men fick avslag med hänvisning till risken att han skulle ägna sig åt olaglig myntprägling. Han vände sig även till Banken, men utan framgång. Den 13 mars 1674 lyckades dock Meybusch bli utnämnd till kunglig ”medaille-snidare” med en årlig lön av 300 daler sm. Två månader senare fick Arvid Karlsteen samma titel och det skulle visa sig att han blev en allvarlig konkurrent.

När Meybusch följande år på eget initiativ präglade medaljer till kungens kröning, blev han indragen i dragkampen om det så kallade medaljverket, det vill säga privilegiet att prägla medaljer för statens räkning och försäljning till allmänheten. Efter klagomål från Isak Cronström beslöt kungen att Meybuschs stampar och medaljer skulle beslagtas, ett beslut som dock inte kom att verkställas. År 1678 blev han benådad, samtidigt som Karl XI klagade över dukaternas

dåliga porträttlikhet. Sannolikt var det Meybusch som då fick uppdraget att graveera följande års dukatstampar, men det var i så fall det sista uppdraget för Myntets räkning. Från 1680 var det Karlsteen som i fortsättningen graveerade stamparna till de svenska mynten.

I stället fick Meybusch till stånd en förlängning av sin tillåtelse att prägla medaljer, liksom tre år senare, trots Cronströms motstånd. Nu började dock Meybusch tröttna och när den franske kungen Ludvig XIV inbjöd honom att komma till Paris och arbeta med hans storslagna medaljhistoria, så tackade han ja. I september (Kold anger januari) 1684 utställdes respass för Meybusch och han lämnade Stockholm för att anlända till Paris i november. I Kolds katalog förtecknas 25 medaljer som Meybusch graveerade stamparna till under sin tid i Frankrike.

Åren 1688–1691 vistades Meybusch återigen i Sverige efter ett kort uppehåll i London. Den hårdnande konkurrensen med Karlsteen och nu även med Raimund Faltz ledde till att det dock var svårt för honom att få full sysselsättning. Troligen av denna anledning finner vi ett antal medaljer av Meybuschs hand, som utförts för tyska uppdragsgivare; tio stycken förtecknas av Kold, varav sex för staden Hamburgs räkning.

I september 1691 erhöll Meybusch pass för att resa till Tyskland, men det verkliga målet var Danmark och i december samma år var han i Köpenhamn. Han synes också ha blivit mer uppskattad i sitt nya hemland, där han kom att stanna till sin död den 2 maj 1702. Meybusch var även verksam som myntgravör och genom hans medverkan tillkom en ny enhetlig myntserie i Danmark år 1693. Han dog som en välbärgad man, var ägare till flera fastigheter i Köpenhamn och efterlämnade rika samlingar.

Kold belyser flera sidor av Meybuschs person; som konstnär och medaljör, som samlare och affärsman.

I egenskap av myntgravör var han en förnyare i Sverige, då han använde patriser vid tillverkningen av stampar. Tekniken för att anbringa randskrift blev också introducerad av Meybusch. Här brukar man anförä 8-marken 1670 som det första svenska myntet med randskydd. Men det finns också en unik 2-mark från samma år som försetts med lettrad rand (i Avesta Myntmuseum, förvärvat 1946 från T. G. Appelgren).

Katalogen över Meybuschs mynt och medaljer upptar större delen – 228 sidor – av Kolds verk. De beskrivs omsorgsfullt med notiser om exemplar i olika metaller och var de förvaras eller sålts. En inte obetydlig del av de avbildade objekten kommer ur författarens egen förnämliga samling; i övrigt har illustrationerna till största delen hämtats från Kungl. Myntkabinetet i Stockholm och Den kgl Mønt- og Medaillesamling i Köpenhamn. Bilderna håller genomgående en mycket hög klass och ofta har detaljer förstorats.

Kold avslutar sin bok med en presentation av ett antal viktiga dokument med anknytning till Meybuschs karriär samt en beskrivning av persongalleriet kring honom. Sammanfattningsvis har Kold gjort ett betydande bidrag till 1600-talets skandinaviska medaljhistoria. Boken är välproducerad och innehåller som sagt ett förstklassigt bildmaterial, som framhåller betydelsen av Meybuschs konstnärsgärning.

Boken rekommenderas varmt till alla som har ett intresse för 1600-talets numismatik.

Bengt Hemmingsson

Säljes:

Tomas Gustafsson: *Svenska hundskattemärken 1862–1995*. 2013. 29 sidor, illustrerad. 100 SEK/st + porto. Kontakta: tgustafs@live.se

Armborst och vase

I undertecknads ägo finns vidstående föremål. Det förefaller vara framställt i bly, mäter 27 millimeter i diameter och väger 25 gram. Den ena sidan visar ett krönt, upprest lejon stående på ett fundament med ett armborst i framtassarna (Smålands vapen?) omgivet av fyra sexuddiga stjärnor. Den andra sidan har en krönt vase som centralmotiv, vilken omges av tre kronor och fyra sexuddiga stjärnor. Båda sidorna omsluts av en upphöjd, slät kantlinje.

Närmast till hands ligger att tro att föremålet är en plomb för någon tillverkad produkt, men det går inte att helt utesluta att det skulle kunna vara en pollett. Blyplomber som tidigare har förmodats vara polletter behandlas i Messingsbrukens polletter, *Numismatiska Meddelanden XIV*, sidorna 46–48. Beträffande åldern på plomben/polletten skulle undertecknad med ledning av stilen förmoda att det rör sig om 1600-tal.

Kan någon ur denna tidskrifts bildade läsekrets meddela klagörande fakta i frågan vore det av stort intresse.

Dan Carlberg

Obestämt föremål, troligen av bly. Förstorat. Diameter 27 mm. Vikt 25 g.

FOTO: DAN CARLBERG.

Svenska Numismatiska Föreningen
Swedish Numismatic Society

**Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se**

Hemsidan handhas av SNF:s webbansvarige Lennart Castenhag. Här finns nyheter såsom litteraturtips, föreningens kommande aktiviteter, SNT sedan 1972 i pdf-format: numismatik.se/2publikationer/

SNT:s författar- och artikelregister: numismatik.se/2publikationer/SNT_register_till_2020.pdf

Numismatiska artiklar utöver dem som publiceras i SNT. Se också exemplen på falska mynt: numismatik.se/2falska/

Hemsidan uppdateras så gott som dagligen.

Tillsammans kompletterar hemsidan och SNT varandra.

e-post: webmaster@numismatik.se

Verksamhetsberättelse och Årsredovisning för år 2020 avgiven av styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen

År 2020 har helt överskuggats av den världsomspännande pandemin (Corona/Covid-19). Pandemin har medfört reseförbud och förbud mot större sammankomster. Föreningen har följt de riktlinjer Folkhälsomyndigheten utfärdat och har därför undvikit större sammankomster där smittspridning kan ske.

Årsmötet

Föreningens årsmöte var planerat att ske i Landskrona i samband med FriMynt 2020 (Helsingborg), ett tillfälle då många medlemmar befinner sig i Skåne. Pandemin stoppade dock genomförandet av FriMynt och föreningen beslutade skjuta upp årsmötet. Medlemmarna kallades senare till ett årsmöte på Elite Stora Hotellet i Linköping den 26 september. Föreningens ordförande Jan-Olof Björk

öppnade årsmötet. Minnet av de medlemmar som avlidit sedan förra årsmötet hedrades med en tyst minut.

Jan-Olof Björk och Andreas Westermärk valdes till ordförande respektive sekreterare att leda årsmötet.

Val av ledamöter och revisorer

- Valberedningens förslag att till ordinarie ledamöter välja Curt Ekström, Uppsala (omval 3 år) och Lars Eriksson, Nyköping (omval 3 år) bifölls av årsmötet.

- Valberedningens förslag att till styrelsesuppleanter välja Bengt Granath, Bromma (omval 1 år), Andreas Westermärk, Uppsala (omval 1 år), Elin Klingstedt, Eskilstuna (omval 1 år) och Olle Cederholm, Göteborg (omval 1 år) bifölls av årsmötet.

- Valberedningens förslag att till revisorer intill nästa årsmöte välja Bodil

Nordin yrkesrevisor (omval, 1 år) och Max Mitteregger (omval, 1 år) bifölls av årsmötet.

- Valberedningens förslag att till revisorssuppleant intill nästa årsmöte välja Mikael Persson (omval, 1 år) bifölls av årsmötet.

Valberedning

- Årsmötet beslutade att till valberedning intill nästa årsmöte välja Kristian Riesbeck, (omval), Johan Melin, (omval) och Jan Hildemar (nyval) med Kristian Riesbeck som sammankallande. Styrelsens årsberättelse och revisorerernas rapport presenterades och styrelsen beviljades ansvarsfrihet för 2019 års förvaltning.

Belöningar

Följande personer har tilldelats utmärkelser och belöningar under 2020:

Resultaträkning	Not	2020-01-01-12-31	2019-01-01-12-31
Föreningens intäkter	1		
Medlemsavgifter		136 644	135 760
Bidrag		82 500	45 260
Nettoomsättning		122 536	205 745
Övriga rörelseintäkter		173 175	120 168
Summa föreningens intäkter		514 855	506 933
Föreningens kostnader			
Handelsvaror		-188 610	-7 078
Övriga externa kostnader		-305 286	-644 874
Personalkostnader	2	-229 214	-204 986
Summa föreningens kostnader		-723 110	-856 938
Rörelseresultat		-208 255	-350 005
Finansiella poster			
Resultat från andelar i koncernföretag		300 000	500 000
Ränteintäkter och liknande resultatposter		0	57
Räntekostnader och liknande resultatposter		2 781	-108
Summa finansiella poster		302 781	499 949
Resultat efter finansiella poster		94 526	149 944
Årets resultat		94 526	149 944
Balansräkning		2020-12-31	2019-12-31
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Inventarier, verktyg och installationer	3	2	2
Summa materiella anläggningstillgångar		2	2
Finansiella anläggningstillgångar			
Andelar i koncernföretag	4	250 000	250 000
Andra långfristiga värdepappersinnehav	5	2 652 718	2 652 718
Summa finansiella anläggningstillgångar		2 902 718	2 902 718
Summa anläggningstillgångar		2 902 720	2 902 720

Omsättningstillgångar	Not	2020-12-31	2019-12-31
<i>Varulager m.m.</i>			
Färdiga varor och handelsvaror	6	32 382	32 382
Summa varulager		32 382	32 382
<i>Kortfristiga fordringar</i>			
Kundfordringar		58 885	58 797
Övriga fordringar		193 553	0
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		3 215	3 149
Summa kortfristiga fordringar		255 653	61 946
Kassa och bank			
Kassa och bank		2 295 690	2 397 627
Summa kassa och bank		2 295 690	2 397 627
Summa omsättningstillgångar		2 583 725	2 491 955
Summa tillgångar		5 486 445	5 394 675
Eget kapital och skulder		2020-12-31	2019-12-31
Eget kapital	7		
Eget kapital vid räkenskapsbörjan		4 879 009	4 729 065
Årets resultat		94 526	149 944
Eget kapital vid räkenskapsårets slut		4 973 535	4 879 009
Långfristiga skulder			
Mottagna ej använda bidrag	8	382 761	382 761
Summa långfristiga skulder		382 761	382 761
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		4 451	5 312
Övriga skulder		32 404	27 316
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		93 294	100 277
Summa kortfristiga skulder		130 149	132 905
Summa eget kapital och skulder		5 486 445	5 394 675
Noter			
Not 1 Redovisningsprinciper			
Årsredovisningen är upprättad i enlighet med årsredovisningslagen och Bokföringsnämndens allmänna råd (BFNAR 2016:10) om årsredovisning i mindre företag. Föreningen är ett moderföretag, men med hänvisning till undantagsreglerna i årsredovisningslagen 7 kap 3 § upprättas ingen koncernredovisning.			
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>			
Tillämpade avskrivningstider:		Antal år	
Inventarier, verktyg och installationer		5	
Noter till resultaträkningen			
Not 2 Medelantal anställda		2020	2019
Medelantal anställda			
Medelantalet anställda bygger på av föreningen betalda närvarotimmar relaterade till en normal arbetstid.			
Medelantal anställda har varit		0,50	0,50
Noter till balansräkningen			
Not 3 Inventarier, verktyg och installationer			
Ingående anskaffningsvärden		122 063	163 778
Försäljningar, utrangeringar		0	-41 715
Utgående anskaffningsvärden		122 063	122 063
Ingående avskrivningar		-122 063	-163 776
Återförda avskrivningar på försäljningar/utrangeringar		0	41 715
Utgående avskrivningar		-122 061	-122 061
Redovisat värde		2	2
Not 4 Andelar i koncernföretag			
Företag	Antal /Kapital-	Redovisat	Redovisat
Organisationsnummer	andel %	värde	värde
Myntauktioner i Sverige AB, säte Stockholm	250	250 000	250 000
556778-8616	100,00		
		250 000	250 000
Uppgifter om eget kapital och resultat			
Eget kapital			5 312 586
Resultat			411 175
I denna not avser uppgift om eget kapital justerat eget kapital, dvs inkluderat eget kapitaldelen av obeskattade reserver.			
Myntauktioner i Sverige AB		2020-12-31	2019-12-31
Ingående anskaffningsvärden		250 000	250 000
Utgående anskaffningsvärden		250 000	250 000
Redovisat värde		250 000	250 000

• Rolf Sandström, tilldelades Brenner-medaljen för sina väsentliga bidrag till numismatikens utveckling – som ordförande i Göteborgs Numismatiska Förening, en flitig föredragshållare, författare till ett flertal av GNF:s småskrifter och den omfattande boken ”Romarna och deras mynt” samt ”Hellas och de första mynten” samt ”Mitt liv som myntsamlare”.

• Per Berggren, Jan Owe Frostne, Hans Gustavsson, Lennart Svensson, Göran Wallnér och Bernt Thelin tilldelades föreningens guldnål ”för 40-årigt hedersamt medlemskap”

• SNF:s hedersgåva i silver, den så kallade Ekorren, tilldelades Roger Svensson för arbete med att arrangera årsmötet i Linköping 2020.

Årsavgiften

Årsavgiften för 2020 beslutades vara oförändrad 200 kronor. Medlem som är under 20 år (junior) betalar 100 kronor och medlem som är bosatt utanför Sverige 375 kronor.

Styrelsen

Styrelsen för Svenska Numismatiska Föreningen har sedan årsmötet 2020 haft följande sammansättning och ledamöterna följande funktioner.

Jan-Olof Björk Ingemar Svenson Ronny Jansson	Ordförande Sekreterare Vice ordförande, klubbmästare, säkerhetsansvarig Kassaförvaltare
Lars Eriksson Curt Ekström	Ledamot, bibliotekarie, arkivarie, medaljvårdare
Lennart Castenhabg	Ledamot, ansvarig hemsidan
Roger Svensson	Ledamot, programansvarig och referatskribent
Bengt Granath Andreas Westermark	Suppleant Suppleant, biträdande programansvarig och referatskribent
Elin Klingstedt Olle Cederholm	Suppleant Suppleant

Styrelsen har under 2020 hållit 12 protokollförda styrelsemöten. Alla per telefon på grund av pandemin.

Stiftelser

Sven Svenssons stiftelse för numismatik Föreningen har sedan SNF:s årsmöte 2020 representerats av följande personer.

Ledamöter Jan-Olof Björk, ordförande Ingemar Svenson, sekreterare Ronny Jansson	Suppleanter Curt Ekström Lars Eriksson Andreas Westermark
---	---

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning

Föreningen har under 2020 representerats av följande personer.

Ledamot Max Mitteregger	Suppleant Lars Eriksson
-----------------------------------	-----------------------------------

Ändamål enligt stadgarna

Svenska Numismatiska Föreningen är ett vetenskapligt samfund, som har till ändamål att stödja och främja den numismatiska forskningen i Sverige, i första hand genom att utgiva eller medverka vid utgivandet av vetenskapliga arbeten i ämnet samt anordna föredrag, utställningar och visningar

Not 5 Andra långfristiga värdepappersinnehav	2020-12-31	2019-12-31
Ingående anskaffningsvärden	2 652 718	2 652 718
Utgående anskaffningsvärden	2 652 718	2 652 718
Redovisat värde	2 652 718	2 652 718
Marknadsvärdet per balansdagen uppgår till	7 666 436	6 698 151
Not 6 Färdiga varor och handelsvaror		
Belöningsmedaljer	24 882	24 882
Litteratur	7 500	7 500
Redovisat värde	32 382	32 382
Not 7 Eget kapital vid räkenskapsårets slut		
Ändamålsbestämda medel*	650 858	650 858
Övrigt eget kapital	4 322 677	4 228 151
Redovisat värde	4 973 535	4 879 009
*Burmesters medaljfond	163 625	163 625
Burmesters förlagsfond	235 193	235 193
Rasmussons stipendiefond	62 379	62 379
Lagerqvists medaljfond	189 661	189 661
Redovisat värde	650 858	650 858
Not 8 Långfristiga skulder		
Mottagna ej använda bidrag		
Bokprojekt SMH Vasatiden	282 000	282 000
Nedlagda kostnader SMH Vasatiden	-99 239	-99 239
Bokprojekt SNB del 2 (Hessegruppen)	200 000	200 000
Nedlagda kostnader SNB del 2	0	0
Redovisat värde	382 761	382 761
Övriga noter		
Not 9 Definition av nyckeltal		
Soliditet		
Justerat eget kapital i procent av balansslutning		

med numismatisk anknytning. Föreningen får även verka på annat sätt för det numismatiska intressets höjande (jämför stadgarna § 1a).

Flerårsöversikt	2020	2019	2018	2017
Föreningens intäkter	514 855	506 933	1 012 102	4 771 219
Årets resultat	94 256	149 944	286 174	432 008
Soliditet (%)	91	90	86	70

Följande aktiviteter har föreningen 2020 genomfört i enlighet med stadgarna.

Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT) Föreningens tidning *Svensk Numismatisk Tidskrift* har under året utkommit med åtta nummer. Redaktör och annonsansvarig för SNT har varit Monica Golabiewski Lannby. Lars Eriksson har varit ekonomiskt ansvarig för SNT.

Hemsidan (www.numismatik.se)

Internet är en viktig kanal för att informera och sprida kunskap om numismatik. Nya nummer av SNT publiceras på hemsidan cirka en månad efter att den tryckta tidningen distribuerats.

För allmän kännedom har föreningens aktiviteter annonserats på hemsidan. Vidare har artiklar och notiser publicerats under rubriker som Aktuellt, Notiser, Litteratur etc.

Under 2020 hade sidan 43 000 besök, vilket är en nedgång från tidigare två år då sidan haft 60 000 (2019) respektive 83 000 (2018) besök.

Bokproduktion

I serien *Monografier* har boken *Acta Monetaria Sueciae* författad av Bo Franzén, Gösta Hedegård (†) och Roger Svensson utgivits.

Policy för omsättning av förfalskningar och kopior

Föreningen ser allvarligt på sådan handel med förfalskningar och kopior som inte faller inom det särskilda samlarområdet för kända förfalskade objekt. Inga förändringar av policyn har vidtagits under 2020.

SNF 150 år (1873-2023)

Föreningen har 150-årsjubileum 2023. Arbetet med planeringen påbörjades under hösten. Fyra arbetsgrupper har startats: a. Medaljgruppen som tar fram en medalj (ordf. Curt Ekström) b. Bokgruppen som tar fram en ju-

bileumsbok eller flera, c. Auktionsgruppen som ansvarar för att en auktion genomförs (ordf. Ronny Jansson) och d. Programgruppen som ansvarar för programmet under festligheterna, inbjudningar, måltider, föreläsningar mm. (ordf. Lars Eriksson). Arbetsgrupperna hålls samman av en styrgrupp bestående av ordförande, vice ordförande, kassaförvaltare och sekreterare (ordf. Ingemar Svenson).

Föreningsmöten och andra aktiviteter

26 februari, Föreningskväll på Banérgatan. Föredrag Roger Svensson, *Akuta myntförsämringar – vinstkällor och konsekvenser*.

19 mars, Föreningskväll på Banérgatan. Föredrag av Bo Gunnarsson, *York, Lund och myntmästaren Asketill*

23 april, Inställd föreningskväll på grund av pandemin.

9 maj, Inställt årsmöte i Landskrona på grund av pandemin.

13 maj, Inställd föreningskväll på grund av pandemin.

26 september, Årsmöte i Linköping, årsmötesförhandlingar och föredrag av professor Jens Christian Moesgaard *Karolingiska mynt i Sverige*.

21 december, Planerad föreningskväll (Borlänge) senarelagd på grund av pandemin.

Ovan redovisas de föreningsaktiviteter som annonserats och genomförts eller ställts in. På grund av pandemin ställdes samtliga föreningskvällar hösten 2020 i Stockholm in.

Internationella kontakter

På grund av pandemin har inga utländska besök genomförts 2020. Finska Numismatiska Föreningen skulle ha besökt SNF under våren men mötet fick ställas in på grund av pandemin. Föreningen var inbjuden att delta på Nordisk Numismatisk Unions möte i Reykjavik – Island våren 2020. Unionsmötet tvingades också ställas in.

Auktionsverksamhet

Pandemin har medfört att inga auktioner i föreningens regi genomförts under 2020.

Myntauktioner i Sverige AB (556778-8616)

Föreningens helägda bolag Myntauktioner i Sverige AB (MISAB) har under 2020 hållit tio auktioner. Två konventionella och åtta internetauktioner. Bengt Granath har varit föreningens ägarrepresentant i bolagets styrelse. Resultat och eget kapital för MISAB framgår av not 4 till balansräkningen, dock ej för 2020.

Övrigt

Föreningen har fått önskemål från medlemmar att anordna föreningskvällar utanför Stockholm. Föreningen kommer att tillmötesgå önskemålen efterhand. En första föreningskväll utanför Stockholm planerades genomföras den 21 december i Borlänge. Men pandemin var då inne i en andra våg och föreningskvällen flyttades fram.

Till föredrag som professor Jens Christian Moesgaard höll om *Karolingiska mynt i Sverige* på årsmötet i Linköping videofilmades på försök. Försöket föll väl ut och inspelningen lades ut på föreningens hemsida. Målet är att flera föredrag hållna på föreningskvällar ska spelas in och läggas ut på hemsidan tillgängliga för alla medlemmar.

Medlemsutveckling

Föreningen hade 662 medlemmar per den 31 december 2020, vilket är en minskning (-32) jämfört med 2019.

Lars Eriksson, kassaförvaltare
Ingemar Svenson, sekreterare

Bli medlem i

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Stiftad 1873

Årsavgiften är även 2021 endast
200 SEK

Som medlem får du

Svensk Numismatisk Tidskrift
som utkommer med
åtta nummer per år

Inbjudan till föreningskvällar
med föredrag m.m.

Reducerat pris på vissa böcker

info@numismatik.se

Skarabé Mynt & Guld AB

köper och säljer

MYNT, SEDLAR
och MEDALJER

Föremål från antiken

Västra Hamngatan 6

411 17 Göteborg

Tel. 031 - 135 088

skarabe@telia.com - www.skarabe.eu

Öppet: Vardagar 10-18

Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer
mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev,
sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Hantverkargatan 36

11221 Stockholm

Tel. 08 - 611 01 10

HOLMASTO MYNTHANDEL

MYNT, SEDLAR, MEDALJER,
MILITARIA M.M.

Vårens auktioner
se: www.holmasto.com

Alexandersgatan 50
00100 Helsingfors, Finland
+358 9 666 500

holmasto@holmasto.com

www.holmasto.com

ANTON MEYBUSCH

Kongelig Hofmedaillör

av Karsten Kold

kan beställas hos SNF
Ordinarie pris 525 SEK
Medlemspris 420 SEK
+ ev. porto

info@numismatik.se

SNT-register

Sedan 1990 har register över föregående
års artiklar och notiser i SNT presenterats i
februarinumret.

På SNF:s hemsida - www.numismatik.se -
finns titel- och författarregister i sökbart
pdf-format från 1977 till och med 2020.

MYNTBUTIKEN I SVERIGE AB

Kyttingevägen 15
181 31 Lidingö

Tidsbokning: 08-684 392 00

KÖPER MYNT - MEDALJER
HEMBESÖK STOCKHOLM

Se exempel på inköpspriser:
www.myntbutiken.se

NUMISMATISKA FÖRENINGAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening
Edshultsvägen 20
441 96 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb
www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening
www.gnfinfo.se

Halmstads Myntklubb
Östra Infarten 4
313 31 Oskarström

Kalmar Myntklubb
www.kalmarmyntklubb.se

**Katrineholm Flen Vingåker
Myntklubb**
www.kfvmynet.se

Myntklubben Skilling Banco
www.mksb.se

Nola Myntklubb, Örnsköldsvik
www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb
www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska Föreningen i Hässleholm
www.myntforeningen.se

Numismatiska klubben i Uppsala
www.nku.nu

Samlarföreningen Klave
Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis
www.numisskelleftea.se

Sigtuna Myntklubb
www.sigtunamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb
www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb
ga@aotn.eu

Svenska Pollettforeningen
www.pollett.se

Sävsjö Myntklubb
Parallellgatan 19
576 33 Sävsjö

Södra Dalarnas Myntklubb
medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening
Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb
Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Westerbergslagens Myntklubb
Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

PRESSKLIPP 1899

Stort myntfynd i Ryssland.

I ett berömt gammalt kloster i Kiev, vilket anses vara det äldsta i Ryssland, har man vid ombyggnad af ett kapell gjort ett stort och värdefullt myntfynd. Skatten låg förvarad i fem tennkärl, hvilka voro inmurade i en nisch.

Den bestod af 20 000 delvis mycket sällsynta guld- och silfvermynt. Nära på hälften utgöres af nederländsk-spanska silfvermynt. Det äldsta myntet är ett romerskt från kejsar Konstantins tid. Det största guldmyntet är ett polskt, prägladt under Sigismund III:s tid. En stor sällsynthet är ett mynt från den ungerske konungen Sigismunds tid (1387–1437). Ett mynt från 1375 är prägladt med bilden af Raimund IV, prins af Oranien. En del af mynten äro turkiska från Mustapha II:s regeringstid.

Dessutom innehöll skatten en ganska fullständig samling af svenska mynt från Karl XI:s och Gustaf Adolfs tid. Några af de svenska mynten äro präglade 1668 i Reval och 1671 i Narva.

Notis i Wedbergs klippsamling 1899

PRESSGRANNAR

Bänksedlar?

Årets två första nummer av Svenska Pollettforeningens digitala sporadiska blad *Pollettbössan* har utkommit. En längre artikel med rubriken *Polletter för bänkrumslega* är författad av Bo Gustavsson i nummer 54, där han förklarar begreppet "bänksedlar".

Se här: www.pollett.se

På andra sidan tiden

I Dagens Nyheter den 26 februari i år skriver Andrew Walden på ledarsidan under rubriken *I en kruka under jorden på en kulle i Ungern låg ett fruset ögonblick*: "Det finns en särskild kittling i de oplanerade avtryckens arkeologi, där vi tillåts skymta en scen på andra sidan tiden."

I krukans förvarades 7 000 mynt av silver och fyra av guld. De äldsta var romerska präglingar för Lucius Verus (161–169) och de yngsta för Ludvig II av Böhmen som dog 1526.

Inte bara myntfyndet föranledde den tänkvärda kolumnen. Funna föremål och andra spår kan berätta om gångna tider och ge kittlande historiska vingslag. Bara man förmår lyssna.

Digitalt i DN:s *etidning.dn.se* av den 26 februari 2021.

MGL

AUKTIONER & MÄSSOR

24/4	<i>Inställt!</i> Myntmässa, FriMynt, Helsingborg
8/5	Myntauktion, Myntkompaniet, Stockholm
15–16/5	Misab, auktion 36, Stockholm
3/7	Myntmässa, Sävsjö myntklubb, Sävsjö
21/8	Myntmässa, Norrköping
4/9	Myntmässa, FriMynt, Helsingborg
2–3/10	Misab, auktion 37, Stockholm

Se mer här: ingemars.se/agenda

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppetider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Hantverkargatan 8
11221 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
kontakt@selinsmynthandel.se

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNRAR**
*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*
www.nordlindsmynt.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Gamla Brogatan 36
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är sedan 1973 en etablerad sammanslutning av för närvarande 22 mynthandlare. Föreningens syfte är att samordna strävanden och idéer angående mynthandels utveckling, uppmontra vetenskaplig forskning och sprida kännedom om numismatik, samt att skapa varaktiga och vänskapliga förhållanden svenska mynthandlare emellan. Medlemarna förbinder sig att ej saluföra förfalskade objekt i enlighet med Svenska Numismatiska Föreningens upprop.

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 – 139484
besour @ telia.com
www.besour.se

CEDERHOLMS MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 076 – 8344684
cederholmsmynthandel @ gmail.com

COLLECTIA AB

Pramvägen 1
312 51 Knäred
Tel. 0430 – 50743 (mån – tors 13–15)
info @ collectia.se
www.collectia.se
Kontakt: Jimmy Häggqvist

ROBERTO DELZANNO MYNTHANDEL

Villa Långbro – Stockholm
Tel. 0708 – 865008
roberto @ delzanno.se
www.delzanno.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08 – 7326686, 070 – 2126455
christian.hamrin @ telia.com

JOAKIMS MYNT & SEDLAR

Södra Långvägen 17 A
443 39 Lerum
www.joakimsmyntochsedlar.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 37
371 35 Karlskrona
Tel. 0455 – 81373
lennart @ mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
501 13 Borås
Tel. 033 – 410315

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. 046 – 144369
butik @ lundsmynthandel.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
373 32 Nätraby
melinmynt @ hotmail.com

MITQALCOINS

Klas Johnsson
Box 5078
141 05 Kungens kurva
info @ mitqalcoins.se
Tel. 070-6101073

HB MYNTINVEST CORONA

Hemgårdsvägen 28f
611 38 Nyköping
Tel. 0155 – 286325
www.coronamynt.se

NILSSONS MYNTHANDEL AB

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076 – 1132207
nilssonsmynthandel @ hotmail.com

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08 – 6626261
info @ nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NUMIKON / TICALEN MYNTHANDEL

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 073 – 9540868
numikon @ comhem.se

PECUNIA MM HB

Östra Mårtensgatan 19
223 61 Lund
Tel. 0705 – 252519
mattsson.g @ telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042 – 122528
pedersen.mynt @ telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Hantverkargatan 8 / Box 16390
112 21 Stockholm
Tel. 08 – 4115081
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031 – 135088
skarabe @ telia.com
www.skarabe.eu

SVENSK MYNTHANDEL

Mikael Kindahl
Badstugatan 24, Bredablick
691 32 Karlskoga
svenskmynthandel @ hotmail.com
www.svenskmynthandel.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Gamla Brogatan 36
111 20 Stockholm
Tel. 08 – 4110807
www.hwmynt.se

AB WIJK ANTIK

Flisvägen 5
743 94 Skyttorp
Tel. 070 – 3680807
info @ wijk.se

www.smf.com.se

MYNTAUKTION

Stockholm lördag 8 maj 2021

**Nu söker vi inlämningar till höstens stora live-auktion.
Välkommen in med dina objekt!**

Några redan inlämnade objekt till vårens auktion:

8 mark 1617

1 riksdaler 1721

1 riksdaler 1727

1 riksdaler 1747

Bättre mynt och hela samlingar mottages till kommande myntauktioner.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartensgatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17

E-post: coins@myntkompaniet.se

www.philea.se

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

AUKTION 36

15-16 maj, Hotell Sheraton, Stockholm
(eller samma datum via Internet om sammankomster skulle vara starkt begränsade)

RIGA. Taler 1672. RRRR.

Troligen det enda exemplaret i privat ägo.

Säljs på auktion 36.

INLÄMNING PÅGÅR

Just nu pågår inlämning för fullt till höstens kvalitetsauktion, som avhålls 2-3 oktober.

Våra förmånliga villkor och den starka marknaden är en oslagbar kombination!

Myntauktioner i Sverige AB
Banérgatan 17, 115 22 Stockholm • Storgatan 10, 342 60 Moheda
E-mail: info@myntauktioner.se • Telefon: 08-410 465 65
www.myntauktioner.se

